

Aspnäset 1:9

Antikvarisk kontroll vid restaurering
av boningshus, vedbod och kornlada
2004–2006

Aspnäset 1:9, Borgvattnets socken, Ragunda kommun

Martina Berglund

RAPPORT – JAMTLI 2010:19
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli
Box 709
831 28 Östersund
Tel 063-15 01 00
Fax 063- 10 61 68

© Jamtli 2010

Allt kartmaterial från GSD-Fastighetskartan © Lantmäteriverket Ärende nr MS2006/02204

Omslagsbilder: Boningshusets C-vägg innan restaurering (bild nr 04m095/28).

Foto: Erica Schölin, Jamtli

Redigering och layout framsida: Lena Ljungkvist, Jamtli Förlag

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
KARTA	5
HISTORIK.....	6
ANTIKVARISKT RESONEMANG.....	7
BENÄMNING AV BYGGNADSDELAR.....	7
BESKRIVNING AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER.....	8
BONINGSHUS.....	8
<i>Bakgrund</i>	8
<i>Måleri</i>	11
<i>Träarbete</i>	12
VEDBOD	14
KORNLADA	14

Inledning

Länsstyrelsen gav 2004-07-06 tillstånd till restaureringsarbeten inom byggnadsminnet Aspnäset 1:9 (d nr 432-6528-04). Samma datum beviljades även bidrag till dessa arbeten (d nr 434-3332-03).

Restaureringen har inneburit begränsade lagningar av snickerier på boningshuset samt ommålning av samtliga fasader. Alla arbeten utfördes av ägaren Martin Rolén under 2004-2006. Per Halvarssons måleriateljé hjälpte till med att bryta kulörerna. Arbetet har följt museets anvisningar i åtgärdsförslaget *Skyttmon kulturmiljö – resurs och möjlighet* från 2002 samt minnesanteckningar daterade 2004-05-19, 2004-06-14 samt 2004-09-07.

I samband med restaureringen av boningshuset uppkom möjligheter att även genomföra åtgärder på en vedbod och kornlada. Arbetena utfördes under 2004 av Öhmans Bygg och har följt minnesanteckningar daterade 2004-09-07, 2004-10-12 samt 2004-11-08.

Antikvarisk kontroll och dokumentation har utförts av Erica Schölin, Marianne Strandin och Christina Persson, Jamtli. Besöksprotokoll, fotografier, ritningar och andra handlingar som rör upprustningen finns i museets arkiv. Filmema har nummer: 04m075, 04m095 och 04m172.

Östersund den 29 april 2010

Martina Berglund
Antikvarie

Fastighetsuppgifter m.m.

Objekt	Restaurering av boningshus, vedbod och kornlada på Aspnäset
Fastighet	Aspnäset 1:9, Borgvattnets socken, Ragunda kommun
Dnr Jamtli	105/2004 F8CC
Dnr LST	434-3332-03, 432-6528-04
Uppdragsgivare	Martin Rolén Skyttmon 3624 830 76 Skyttmon
Entreprenör	Öhmans Bygg Box 54 827 22 Ljusdal Per Halvarssons måleriateljé AB Åsmundgården 135 830 30 Lit
Antikvarie	Jamtli Kulturhistorisk sektion Box 709 831 28 Östersund

Karta

Historik

Huvudbyggnaden på Aspnäsets gård i byn Skyttmon uppfördes sannolikt 1874 efter Charles Emil Löfvenskiölds typritningar. Byggmästare var P.A. Eklund, som också utförde golv- och takmålningar. Boningshuset är uppfört i timmer i 1 ½ våningar. Gården byggnadsmimmesförklarades 1999-11-17 (1st d nr 221-5554-89).

Till gården hör ett flertal träbyggnader från 1700-, 1800- och 1900-talen. Inom byggnadsminnet ligger bl.a. en tröskloge med välbevarad vandringsring.

Byn Skyttmon upplevde i slutet av 1800-talet ett stort ekonomiskt uppsving i samband med skogs- och sågverksindustrins genombrott. I Skyttmon behöll bönderna kontrollen över virkesförsäljningen, vilket gav dem ett betydande välstånd. Flera stora påkostade boningshus, "träslott", uppfördes i byn, av vilka huvudbyggnaden på Aspnäset var det första.

Boningshusets västra fasad innan restaurering, 2004 (bild nr 04m095/30).

Antikvariskt resonemang

Avsikten med en kulturhistorisk byggnadsrestaurering är att enbart åtgärda tekniskt skadade delar. Det måste göras stor åtskillnad mellan förslitningsskador och tekniska skador. Förslitning är förändringar som berättar om byggnadens ålder och om hur byggnaden/byggnadsdelen har använts. Denna typ av förslitningsskador ingår därmed i det kulturhistoriska värdet och bidrar till upplevelsen och förståelsen av gångna tiders vardagsliv. En teknisk skada är en skada som nu eller i en omedelbar framtid äventyrar byggnadens fortlevnad. Dessa skador har reparerats. Vid reparationen har material, framställningsteknik och hantverksteknik varit av traditionellt slag. Den slutliga upplevelsen av hela byggnaden eller enskilda detaljer är densamma som före insatsen.

Trots att insatser måste göras, är meningen med varje allvarigt syftande restaurering att man efter avslutad insats drar sig tillbaka så omärkligt som möjligt. De enskilda, befintliga byggnadsdelarna ska bevaras så långt som möjligt, för att som ”originaldelar” kunna berätta om gångna tiders liv och de förändringar som med åren krävt ändringar och omdisponeringar i byggnaderna. Varje del som byts ut kan bara berätta om hur man tänkte och gjorde i början av 2000-talet.

Benämning av byggnadsdelar

I följande beskrivning utgår märkningen från vägg A som är huvudingång, därefter benämns väggarna medsols med B, C och D.

Beskrivning av utförda åtgärder

Boningshus

Bakgrund

Fasaden är klädd med liggande panel och taket med falsad plåt. Fönstren i bottenvåningen har kraftiga sidostycken och kröns av triangulära frontoner med målade dekorationer. Under fönstren finns målade bröstpaneler. Fasadens hörn är markerade med kvadernstrade hörnkedjor. På verandan, mittrisaliten och längs takfoten, både på långsidorna och på gavlarna finns lövsågerier. Fönsterbågarna har bytts ut till kopplade bågar med treglasfönster.

1975 målades huset för andra gången. Då användes en plastbaserad färg i en gul kulör medan fodren målades i en rosa-orange kulör. Omkring 1986-87 målades fasaden igen av Per Halvarssons målerifirma och då användes linoljefärg och plastfärgen skrapades till stora delar bort. Huset målades då i en kulör som överensstämmer med den ursprungliga fasadkulören. Den rosa originalkulören finns bevarad på en bröstpanel som aldrig målats över och som togs bort i samband med en utbyggnad 1985 (se bild sidan 10). Således målades fasadens kulör rosa, närmast NCS S 3020-Y40R. Foder och listverk målades i en grå kulör bruten med grönumbra och guldocker, närmast NCS 3502-Y + lite rött.

Under nuvarande restaurering konstaterades att fasadens foder varit målade i en mörkt brun kulör, närmast NCS 6020-Y40R. Det beslutades därför att måla dessa i samma kulör. Den röda schablonmålningen på bröstpanelen är idag lika som den ursprungliga kulören, närmast NCS 5040-Y80R. Denna kulör återkommer även på fönsteröverstyckets schablonmålning. Man kom fram till att två fönsteröverstycken aldrig har målats över (A-vägg mot B) och där har schablonmålningen en mörkare röd kulör än på bröstpanelen, brun-rött närmast NCS S 6030-Y90R. Även fönsterbågarna var ursprungligen målade i denna kulör.

Dörrbladet var målat i samma grå kulör som fodret. Dörrbladets originalfärgsättning på ramverket var lika fodren, närmast NCS S 6020-Y40R. Profillerna var engelskt röda lika fönsteröverstycke och fönster närmast NCS S 6030-Y90 och speglarna hade en brun kulör närmast NCS 4030-Y50R.

Fönstrens målning innan restaureringen (bild nr 04m75/34).

Bröstningspanelen som aldrig har målats över (bild nr 04m075/35).

Lövsågerier i verandan var ursprungligen målade i samma kulör som fasaden. Kanten på ett lövsågeri har en rosa-orange kulör närmast NCS S 4030-Y50R, vilket kan tyda på att stolpar och bjälkar i veranda eller mittsalit hade denna färgsättning.

En rosa-orange kulör syntes på ett lövsågeri (bild nr 04m075/26).

Måleri

Färgen på fasaden, foder och fönsterbågar flagade, främst på fodren.

Fasaden målades i samma kulör som befintligt, närmast NCS S 3020-Y40R. Färgen blandades på plats och uppstrykningsprover gjordes för att få fram rätt kulör. Fodren och listerna målades bruna, närmast NCS 6020-Y40R. Fönsterbågarna målades mörkt röda, närmast NCS S 6030-Y90R.

Ommålningen skedde med Wibo linoljefärg genom grundmålning, mellan- och färdigstrykning och färgen har påförts med pensel i tunna strykningar. Allt måleriarbete utfördes av fastighetsägaren själv, Martin Rolén.

Under 2004 målades A- och B-vägg tre gånger, medan C- och D-vägg grundströks. 2005-2006 slutströks verandan på A-vägg medan C- och D-vägg mellan- och slutströks.

Boningshusets B-vägg efter ommålning (bild nr 04m172/17).

Schablonmålningarna på fönsteröverstycken och bröstpaneler var i gott skick och behövde därför inte målningsförbättras. De ströks enbart med en blandning av kinaolja och terpentin.

Byte av ”rördelar” på stuprör har skett vid CD-knut samt AB-knut. Stuprör och hängrännor har målats i samma kulör som fasaden.

Hömet mellan A- och B-vägg där ”rördelar” bytts. Stupröret har ännu inte målats (bild nr 04m172/19).

Träarbete

På verandan på A-vägg har tre överdiggare på övervåningens räcke bytts eftersom de var rötskadade. Överdiggarna har tillverkats med de befintliga som förlaga och fästs med galvaniserade skruvar.

På verandans nedervåning har en list ovan fotbrädan bytts. Även träarbetena har genomförts av fastighetsägaren själv, Martin Rolén.

På verandan på A-vägg har tre överliggare bytts i räcket (bild nr 04m095/12).

Den bytta listen på verandans nedervåning (bild nr 04m095/19).

Vedbod

C-väggens öppning har kompletterats med två följare på väggen mot D. Dessa har monterats på utsidan mellan C1-C8.

Eftersom huset var snett använde man domkraft för att räta upp det igen.

Två stycken följare monterades på vedbodens C-vägg (bild nr 04m172/02).

Kornlada

Kornladan hade med åren vridit och flyttat sig. Med utgångspunkt i AB-knut vreds den därför tillbaka medsols. Hörnstenen i AB-knut låg kvar på ursprunglig plats, medan de andra inte återfunnits och därför kompletterats med nya.

Ladan har haft en inklädd takfot med dubbla vindskivor. Vid restaureringen har nya undre vindskivor monterats och inklädningen av takfoten har återskapats på B- och D-vägg.

A-vägg

Vid A-väggen var avståndet mellan mark och tröskel mycket högt. En trappa har därför tillverkats och monterats framför ingången.

Vid hörnet AD har knutlådankompletterats. Vidare har panelen kompletterats med 3 st nya lock då dessa saknades.

Kornlådans A-vägg innan restaurering (bild nr 04m095/21).

A-väggen har kompletterats med panel och en ny trappa (bild nr 04m172/04).

B-vägg

Brädan och droppnäsan över öppningen var rötskadade. Dessa har därför nyttillverkats. Panelen har fått 4 st nya lock och en ny fotbräda har satts upp.

B-vägg efter restaureringen (bild nr 04m172/12).

C-vägg

På C-vägg hade vissa spikar krupit ur och har nu spikats in igen. Ca 1,5 m av fotbrädan har bytts. I övrigt var panelen i bra skick.

D-vägg

Över fönsterbågen var den dubbla överliggaren rötskadad. Under fönstret var vattbrädan i dåligt skick. Dessa har därför nyttillverkats. Även fönsterbågen var rötskadad och har bytts ut.

Knutlådan vid CD-hörn saknade bräder och har kompletterats. Fotbrädan har nyttillverkats.

Kornladans D-vägg innan restaurering (bild nr04m 095/24).

Den inklädda takfoten på D-vägg. På bilden skymtar även den nya fönsterbågen samt dubbla överliggare (bild nr 04m172/15).

D-vägg efter restaurering (bild nr 04m172/05).

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2010

ISSN 1654-2045

- 2010:1 Hunge kapell – Antikvarisk kontroll vid restaurering 2008-2009
Martina Berglund
- 2010:2 Älvros klockstapel – Antikvarisk kontroll vid restaurering 2009
Martina Berglund
- 2010:3 Lillhärjäbygget – Antikvarisk kontroll vid restaurering av Benladan 2009
Martina Berglund
- 2010:4 Högen – Antikvarisk kontroll vid restaurering av härbre (byggnad IX), 2009
Martina Berglund
- 2010:5 Ovikens gamla kyrka – Förundersökning av putsen på kyrkan och bogårdsmuren
Christina Persson
- 2010:6 Bröcklingberget – Kulturhistorisk karakterisering inför vindkraftpark
Amanda Jönsson
- 2010:7 Ängersjököen – Kulturhistorisk karakterisering inför vindkraftpark
Amanda Jönsson
- 2010:8 Exercishuset (Byggnad 16) –Antikvarisk kontroll vid fasadändring 2003
Martina Berglund
- 2010:9 Byggnad 19 – Antikvarisk kontroll vid exteriör restaurering 2005
Martina Berglund
- 2010:10 Byggnad 32 – Antikvarisk kontroll vid ombyggnad 2006–2007
Martina Berglund
- 2010:11 Byggnad 33 – Antikvarisk kontroll vid ombyggnad 2008–2009
Martina Berglund
- 2010:12 Skaftåsen-området – Kulturhistorisk karakterisering inför planerad vindkraftpark
Karl-Johan Olofsson
- 2010:13 Brynje 3:2 – Antikvarisk kontroll vid restaurering av loge 2006
Hampus Benckert
- 2010:14 Västerskucku 1:63 – Antikvarisk kontroll vid restaurering av loge 2006
Hampus Benckert
- 2010:15 Grafsgården – Antikvarisk kontroll vid restaurering av spåntak på ladugården 2004
Martina Berglund
- 2010:16 Byggnad 38 – Antikvarisk kontroll vid ombyggnad 2005 och 2007
Martina Berglund
- 2010:17 Skalspasset – Arkeologisk utredning inför exploatering av Skalspasset
Karl-Johan Olofsson

2010:18 Optands flygfält – Antikvarisk kontroll vid restaurering av tre hangarer, 2004
Martina Berglund

2010:19 Aspnäset 1:9 – Antikvarisk kontroll vid restaurering av boningshus, vedbod och kornlada 2004–2006
Martina Berglund